

DOI: 10.22559/folklor.360

folklor/edebiyat, cilt:25, sayı:97, 2019/1

Pınar Kür ve Roman Kişilerinin Erginlenme Sürecinde Paris: Jung'un 'Yeniden Doğuş' Arketipine Göre Bir Analiz

Paris as a Maturation Process in Pınar Kur's Life and Her Novels:
An Analysis Based on Jung's Concept of 'Rebirth' Archetype

Çiçek Demirtaş Önder*

Öz

Edebi açıdan Türk yazınının önemli isimlerinden Pınar Kür'ü ve romanlarını; psikodinamik açıdan ise Jung'un öne sürdüğü arketip kavramını temel alan bu çalışma, Kür'ün romanlarında önemli yer tutan Paris için yapılan ilk disiplinler arası analizdir. Yapılan analizde, Pınar Kür'ün romanlarında Paris'e yer vermesine getirilen "aydın kesimin Batı özentisi" gibi olumsuz eleştirilere karşın; durumun, yazarın bilinçaltında gerçekleşmiş "yeniden doğuş"un doğal sonucu olduğu gerçeğini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Ayrıca yazarın roman kişileri bazında tekrar eden Paris etkili "yeniden doğuş" arketipi örneklerinin analizi de çalışmanın kapsamına dâhil edilmiştir. Nitel verilere dayalı olan çalışma, yazarın yaratım aşamasına dönük psikanalitik eleştiri yöntemiyle gerçekleştirilen bir analizdir. Psikanalitik eleştiriye katkıda bulunan Jung'un, "ortak (kolektif) bilinçdışı"nın bir unsuru olarak belirttiği "yeniden doğuş" arketipi

* Artuklu Üniversitesi Yeni Türk Edebiyatı Yüksek Lisans Programı öğrencisi. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Necip Fazıl Kısakürek Anadolu Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni. cicekdemirtasonder@gmail.com

kuramsal çerçevenin özünü oluşturmaktadır. Literatürel kaynaklar taranarak kuramsal çerçeveye somutluk kazandırılmasının ardından Pınar Kür'ün telif romanları bu çerçeveden analiz edilmiştir. Analiz sonucu elde edilen verilerden hareketle, Pınar Kür'ün yaratım aşamasına etki eden yaşamında ve yaratım ürünü olan romanlarda “yeniden doğuş”un izi sürülmüştür.

Anahtar sözcükler: *Pınar Kür; yeniden doğuş, Paris, arketip, erginlenme*

Abstract

This study, which is based on Pınar Kur and her novels on view of literature and on psychodynamic terms Jung's argument concept of “archetype”, is the first interdisciplinary analysis for Paris; which has an important place in Kur's novels. Despite negative criticisms which are owing to Paris city take place in Kur's novels, have called such as “ intellectuals' Western emulation”, this situation is intended to reveal the fact that “rebirth” which is actualized in the subconscious of the author. Furthermore, the study was included that Paris, which is repeated itself in author's novel's characters, and the analysis of influential “rebirth” archetype. This study, which is based on qualitative data, is an analysis performed by the psychoanalytic criticism method towards the author's creation stage. Jung's “rebirth” archetype, which contributes to psychoanalytic criticism as an element of the “collective unconscious”, forms the essence of the theoretical framework. After the literature sources were browsed and the theoretical framework was gained, Pınar Kür's novels were analyzed. Based on the data obtained from the analysis, “rebirth” was followed in the Kur's life, which influenced her creation stage, and the novels.

Keywords: *Pınar Kur, rebirth, Paris, archetype, maturation*

Giriş

Pınar Kür ve yarattığı roman kişilerinde Paris şehrinin etkisinin, Carl Jung'un (1997, s. 44) “ortak (kolektif) bilinçdışı”nın unsuru olarak belirttiği “arketip” bağlamında ele alınacağı bu makalede; öncelikle Pınar Kür ve kişilerinin Jung'un kuramına göre ele alınış sebebi ve amacı belirtilecektir. Sonrasında Jung'un makaleye kaynaklık edecek olan “yeniden doğuş” arketipi bir alt başlık halinde verilerek araştırma sürecinde söz konusu arketiple ilgili elde edilen bilgiler sunulacaktır. Sunulan bilgiler yeniden doğuş arketipinin ne olduğu sorusuna açıklık getirmeye yönelik olacaktır. Araştırmanın kuramsal çerçevesini teşkil eden bu konuya açıklık getirildikten sonra, Pınar Kür ve yarattığı roman kişilerinde yeniden doğuş arketipinin “erginlenme” yeri olarak *Paris* ele alınacaktır.

Campbell, yeniden doğuşu, dini ve mitolojik birçok anlatıyla ifade ederek modern bireyde nasıl gerçekleştiğini açıklamıştır. Yeniden doğuş sürecini “ayrılma- erginlenme-dönüş” olmak üzere üç aşamaya ayırır. Buna göre “bir kahraman olağan dünyadan çıkıp olağanüstü tuhaflıklar bölgesine doğru ilerler[...] [ayrılma], burada masalsi güçlerle

karşılaşır ve kesin bir zafer kazanır[...] [erginlenme], kahraman bu gizemli maceradan benzerleri üzerinde üstünlük sağlayan bir güçle geri döner[...] [dönüş]“(2017, s. 35). Kahramanın kendi dünyasından çıkıp benzerlerine üstünlük sağlayacak sınavı vermek üzere geldiği “tuhafliklar bölgesi”, “erginlenme” nin gerçekleştiği yerdir. “Hepimizin içinde saklı duran, yalnızca bilinmeyi ve yaşama katılmayı bekleyen tanrısal yaratıcı ve kurtarıcı imgenin simgesi” olan “kahraman” (s. 43) erginlenme yerinde “mucizevi sınavlar ve işkenceler”den geçerek (s. 93) beklenen olgunluğa-erginliğe ulaşır. Ulaştığı erginlik onu maceraya çıktığı sıradanlıktan kurtararak kahramanlık mertebesine ulaştırmıştır. Eski yaşamının sona erdiği noktada yeni bir yaşama doğmak üzeredir.

“Yeniden doğuş”, erginlenme sonrasında kişinin “özel dönüşüm”ünün tamamlanmasıyla gerçekleşen bilinçdışı bir süreçtir. Kolektif bilinçdışının bir unsuru olarak ele alınan yeniden doğuş kavramının önemli savunucusu Jung’tur. Bu bağlamda Jung’un “yeniden doğuş” arketipinin anlaşılması, araştırma bulgularının ifadesinde kolaylık sağlayacaktır.

1. Jung’un “yeniden doğuş” arketipi

Arketip, kelime olarak “ilk örnek, asıl numune, prototip anlamlarına gelmekte ve Jung’un analitik psikolojisinde önemli yer tut”maktadır (Karabulut, 2015, s. 2). İnsan ruhunu bir daire olarak gösteren Jung, dairenin üst kısmını “dış dünya”, alt kısmını ise “iç dünya” olarak göstermiştir. Buna göre dairenin çapın üst kısmı bilinç, kendisi kişisel bilinçdışı, alt kısmı ise ortak yani kolektif bilinçdışıdır (1997, s. 73). Bilinç ve kişisel bilinçdışı, bireyin kendi kişisel anılarından oluşurken; ortak bilinçdışı, “kalubela’dan beri insan muhayyilesinden kalıtım yolu ile edinilen kuvvetler” yani “‘ilksel’ simgeler” den oluşur (s. 143). Fordham’a göre kolektif bilinçdışını tanımlamaya çalışmak, olanaksız denemektir (2011, s. 32). Ne var ki Jung’un çalışmalarının büyük bölümü buna adanmıştır. Bu nedenledir ki Jung; Batı’nın geleneksel kalıplarından çıkmak adına Doğu’nun, Kızılderili Amerikası’nın dinlerini, düşünce biçimlerini, edebiyatlarını, mitolojilerini incelemiştir (1997, s. 13).

Jung, yaptığı araştırmalar sonucu kolektif bilinçdışına çeşitli arketiplerle açıklama getirmeye çalışmıştır. “Jung’a göre arketipler temelde tüm insanların ortak davranış özelliklerini ve sıradan deneyimlerini başlatan, denetleyen ve aracı olan içkin nöropsişik merkezlerdir”. Arketipler; sınıf, inanç, ırk, dönem fark etmeksizin tüm insanlarda benzer düşünce, imge, mitolojik motif, duygu ve düşüncelerin belirmesine yol açar (Stevens, 2014, s. 72). “Sınırsızdırlar. Yeryüzündeki olay, nesne ve olgular kadar çokturlar” (Gürses, 2007, s. 80). Jung arketipleri, yaptığı uzun çalışmalar sonucunda, belli isimlerle ayırır. Bunlar “persona, gölge, anima ve animus, yaşlı bilge adam, toprak ana ve öz (self)”dür (Fordham, 2011, s. 32).

Arketipler insana ait yaşam evresi üzerinde düzenleyici bir amaca sahiptir (Karabulut, 2015, s. 3). Çalışmaya kaynaklık eden yeniden doğuşun psikolojisi, bir bakıma, kişinin bilinçdışında var olan arketiplerin herhangi birinde meydana gelebilecek bir durumdur. Jung’a göre bu durum kişiye dolaylı olarak aktarılan psişik bir gerçekliktir. Bu

gerçeklik, insanın ilk ifadelerinden biridir. Bu nedenle farklı halklar bu gerçeklik için aynı ifadeleri kullanır. Dolayısıyla yeniden doğuşun dünya tarihinde nasıl tanımlandığına bakmak, ne olduğunu öğrenmemizi sağlar (2015, s. 49). Jung bu amaçla bir dizi örnek verir. Bu örneklerden biri de İslam tasavvufundan olur: “Kur’an’ın 18. Suresi olan Kehf Suresi... ‘mağara anlamına gelen bu sure, yeniden doğuş hikmetini işliyor. Yeniden doğuş yeri olan bu mağara insanın kuluçkaya yatıp yenilenmek üzere içine girdiği oyuktur.” Jung çoğu kişinin bildiği bu surede yer alan “Yediler” in efsanesinin anlamı için “Her kim mağaraya, kendi içindeki mağaraya, inerse, ilkin ne olduğunu anlayamadığı bir dönüşüme uğrar. Bilinç dışına inmiş, bilincin dışında bulunan şeylerle bağlantı kurmuştur. Bu, olumlu olumsuz, büyük bir değişiklik yaratır kişide” yorumunu getirir. (Jung, 1997, s. 350)

Jung, yeniden doğuşun gerçekleştiği mekân olarak “mağara” simgesinin önemine değinmiştir. Jung’dan sonra yeniden doğuş simgelerine antropolojik, mitolojik ve kültürel araştırmalarla ışık tutan başka kişiler de olmuştur. Bunlardan Mircea Eliade, kadim Orta ve Akdeniz dünyasının mitlerinde, efsanelerinde yeraltı dünyasının yeniden doğuşun gerçekleştiği mekânı simgelediğini belirtir. Devamında, “... yer altı dünyasına bir inişe sahibiz. Muayyen bir bakış açısından, bütün bu mitlerin ve efsanelerin erginleyici bir yapıya sahip olduğunu söyleyebiliriz; cehenneme canlı olarak inmek, onun canavarlarıyla ve şeytanlarıyla karşılaşmak bir erginlenme imtihanına maruz kalmaktır” der (2015, s. 130).

Ayşe Öztekin, Jung’un “arketip”lerini İslam âlimi İbn Arabî’nin “ayân-ı sâbite” düşüncesiyle karşılaştırdığı makalede; arketiplere atfedilen kötülüğün, ilahi isimleri bünyesinde barındıran ayân-ı sâbitede yer bulmadığını belirtir (Öztekin, 2011, s. 298). “İbn Arabî tarafından varlığın Tanrı bilgisinde kadim olarak bulunuyor oluşu ‘sübut’ kavramıyla ifade edilmektedir. Bu ‘sübut’lar nesnel gerçeklik bulan varlıkların ‘hakikat’idir. O halde bir şeyin hakikati, o şeyin Tanrı bilgisinde sübut bulmuş olan ‘suret’idir. Bu durumda âyân-ı sâbite; varlığın nesnel gerçeklik kazanmadan önce Tanrı’da yer alan hakikatlerdir” (Kurt, 2013, s. 22). İbn Arabî düşüncesinde kişi, Tanrı’yı Tanrı’nın gözleriyle görmedikçe üstünlük noktasına geçemez (Öztekin, 2011, s. 299). Başka bir deyişle “mağara”dan veya “yer altı dünyası”ndan çıkamaz; yani “yeniden doğuşu”u gerçekleştiremez.

İbrahim Gürses, Ferideddin Attar’ın *Mantık Al-Tayr* adlı tasavvufi öyküsünde gerçekleşen yeniden doğuşun “bilinçdışı” olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda “Attar’ın öyküsünde kuşlar (kahraman) bireylerdir. Sîmurg, Tanrıdır. Vadiler ise, sûfi yolun makamlarıdır. Kuşların seferi maddi anlamda vadilerden geçerek gerçekleşmemiştir. Aksine onların yolculukları manevi vadilerde gerçekleşen “batınî bir sefer”den ibarettir” (Gürses, 2007, s. 83) der. Gürses’in tespitine istinaden Sîmurg’un yuvasının bulunduğu varsayılan “Kaf Dağı’nın tepesi”nin, bireyin “bilinçdışı”nı sembolize ettiğini söylemek mümkündür.

Modern bireyin parçalanmış benliğine ulaşma çabaları, *Tragedyalar* ve *Ben Ruhî Bey Nasılım* başta olmak üzere birçok Edip Cansever şiirinde mevcuttur. Mustafa Karabulut, Jung’un arketiplerine göre ele aldığı şiirlerden *Tragedyalar*’da, bireylerin benlik-

lerine karşılık gelen, kendi, isimlerine “tereddütlü” yaklaştıklarını belirtir (Karabulut, 2015, s. 8). Ruhi Bey, benlik bütünlüğüne ulaşmak için “gölgesiyle yüzleşme durumunda” kalır, bu yüzleşme neticesinde “kimlik kazanır” (Karabulut, 2015, s. 11-15). “Edip Cansever’in birçok şiirinde bireyin bilinç ve bilinçaltı arasında denge oluşturmaya, yani self’e ulaşmaya çalıştığı görülür” (Karabulut, 2015, s. 16). Sonuç olarak Edip Cansever şiirlerinde yeniden doğuş anlamına gelen “self’e ulaşma” mücadelesinin gerçekleştiği yer “bireyin benliği”dir.

Jung’un erginlenme ve yeniden doğuş yeri olarak tespit ettiği “mağara”; Eliade’de “yer altı dünyası”, İbn Arabî’de “ayân-ı sâbite”, Feridüddin Attar’ın *Mantık’ut-Tayr* adlı hikâyesinde “Kaf Dağı”, Edip Cansever şiirlerinde “bireyin benliği” olarak yer bulurken Joseph Campbell onu “balina karnı” olarak simgeleştirir: “Büyülü eşikten geçişin bir yeniden doğum alanına geçme olduğu fikri, dünyanın her yerinde rahim imgesi olan balina karnıyla simgelenmiştir” der (2015, s. 86). Bu bağlamda Pınar Kür’ün kişisel, kültürel ve edebi yaşamında erginlenme sınavını, mücadelesini verdiği yer olan Paris’i, evrenselliği göz önüne alınarak, büyümlü bir ithafla “balina karnı” olarak adlandırmak mümkündür.

2. Pınar Kür’ün yaşamında balina karnı olarak Paris

Pınar Kür’ün yaşamında ve romanlarında Paris’in önemine değinen birçok çalışma vardır. Baran Barış (2017), Pınar Kür’ün kitaplarını feminist psikanalitik açıdan incelediği çalışmasında Paris’in, yazarın hayatında ve kitaplarında önemli bir yere sahip olduğuna değinmiştir. Barış, yorumdan ziyade bilgi aktarımı olarak konuya değinmiş; olumlu veya olumsuz bir yaklaşım sergilememiştir. Nazmiye Çin (2010); Paris’in, yazarın politik uyanış yeri olduğunu aktarır. Kür’ün kitaplarının tez çalışmasına kaynaklık ettiği kişilerden Enver Toktanış da Paris’in yazarın edebi yönüne ve eserlerine etkisine değinmiştir. Toktanış (2010), Pınar Kür’ün romanlarını yapısal açıdan incelediği çalışmasında bir alt başlık olarak Paris’i ele almış; yazarın İstanbul’dan sonra ilgi gösterdiği ikinci şehir olduğunu tespit etmiştir. Romanlarda Paris’in ele alınışını biktırıcı ve işlevsiz bulan Toktanış bu durumu Fransa’nın, özelde Paris’in, Türk modernleşmesine sunduğu katkıdan kaynaklı bir ilgi olarak değerlendirmiştir.

Pınar Kür’ün, yaratım ürünü olan romanlarında, Paris’e dikkat çekici boyutta yer vermesinin basit bir ilgiden ziyade bilinçdışı süreçler ile bağlantısı vardır. Nitekim yazarın kendisine bir romanıyla ilgili seçtiği konunun nedeni sorulduğunda verdiği “Val-la kendi kendine geldi. Olayların içindeyim, kendi hayatım öyleydi...” cevabı (Söğüt, 2016, s. 198), romanların yaratım aşamasında bilinçdışı unsurların rolünü ortaya koyar. Çünkü bilinçdışı, bilincinde olmadan yaşadığımız ve yaşamımıza etki eden dünyadır (Craib, 2011, s. 41). Kür, çocukluğundan itibaren başka ülkelerde bulunmuş olsa da onun bilinçdışına etki eden şehir Paris’tir.

1943 doğumlu yazar, annesi İsmet Kür’ün işi münasebetiyle İngiltere ve Amerika’da bir dönem yaşamıştır. Ancak doktora eğitimi için gittiği Paris, yazarın edebi ve politik yönünü derinden etkilemiştir. Kendisi bunu şöyle ifade eder: “Ben bütün ciddi sinema ve

tiyatro kültürümü oradan aldım; yeni çıkan akımları, çağdaş arayışları orda gördüm. Politik uyanışım da orada oldu. Dünya edebiyatını orada tanıdım. Paris benim için gerçek bir okuldu.” (Söğüt, 2016, s. 89). Joseph Campbell’in referansına dayanarak balına karnı olarak değerlendirilen Paris, 1943 doğumlu Pınar Kür’ün, gençliğinin ilk yıllarında beş yıl süreyle kaldığı ve bu süre zarfında öznel dönüşüm yaşadığı şehirdir. Bu nedenledir ki yazar orayı kendisi için gerçek bir okul olarak tanımlar.

Kür, 1964 yılında, kabul edildiği lisans eğitimini almak üzere öğrenci pasaportuyla Paris’e gider. 1964’ten önce İngiltere’ye geçerken iki gün Paris’te kalmış olan yazar, orayı daha çok roman ve tarih kitaplarından bildiğini ifade eder. Paris kendisine çok romantik gelir. Hatta daha önce kaldığı Amerika’dayken bile Paris’te yaşamayı hayal eder (Söğüt, 2016). Eşi Can Kolukısa’nın orada yarım kalmış eğitim hayatı Kür için Campbell’in “yeniden doğuş” sürecinin başlangıç aşaması olan yola çıkışın “maceraya çağrı” safhası gibidir. Campbell’e göre (2015) bu çağrı her zaman bir dönüşümün- tamamlandığında bir ölüme ve bir doğuma eşitlenen- bir ruhsal geçiş anı ya da ayininin gizemiyle perdeyi kaldırır. Kastedilen ölüm balına karnına girmeden önceki öznenin ölümü, doğum ise erginlenme macerasından sonra oradan çıkışla gerçekleşen doğumdur. Kür, Paris’e gitmeden önce tiyatrodan amatör bir yazar ve oyuncuymuş döndükten sonra edebiyat çevresinde yankı uyandıran bir roman yazarı olur (Söğüt, 2016). Amatör Kür ölmüş, profesyonel Kür doğmuştur.

Kür, Paris’te geçirdiği erginlenme veya Jung’un deyimiyle “öznel dönüşüm”le ilgili bilgi verir. Kendisinin sinema kültürünün Paris’te geliştiğini ifade eder. ITI (International Theatre Institute) kartı çıkartır, genç profesyonellerin katıldığı Universte de Theatre des Nations’a yazılır. Sanatsal anlamda bir erginlenme süreci yaşar. Sorbonne Üniversitesi Karşılaştırmalı Edebiyat bölümündeki doktora eğitiminden çok yazıldığı tiyatro grubuyla ilgilidir. Ayrıca VIP adında bir ajansta çalışır. İngilizce metinler kaleme alır (Söğüt, 2016). Tüm bunlar erginlenme sonunda yurda dönüşünde ortaya koyacağı yapıtların zeminini hazırlar.

Sanat faaliyetlerinin dışında Kür’ün politik dönüşümünü gerçekleştiren olaylar Paris’te yaşanır: “... Troçki’yi beğenmişim... Sonra tabi Fransa’da kitaplarını okudum, devrimci kişiliğini tanıdım, fikirlerini beğendim. Ben en solcu olduğum zamanlarda bile Stalinist olmadım. Hep, Stalin, komünizmi yozlaştırdı görüşünde oldum.” diyerek politik yönünü tanımlamıştır (Söğüt, 2016, s. 128-129). Paris’te, “68 Olayları”nın yaşandığı süreçte orada bulunması bu görüşü kazanmasında etkili olur: “Yaşadığımız yer zaten olayların tam ortasındaydı, Quartier Latin’de, Sorbonne’dan yirmi beş metre falan uzaklıkta bir otelde kalıyorduk. Grand Hotel de la Loire. Çoğunlukla öğrencilerin kaldığı, aylık kiralanmış odaları vardı. Onun için olayların içindeydim...” der (Söğüt, 2016, s. 125). Yaşanan öğrenci olaylarının pek ön saflarında olmasa da yürüyüş ve eylemlerde kendisi de bulunduğunu “Şu tarihte, şu saatte şurada bir toplantı, gösteri var diye el ilanları dağıtılırdı, buluşup giderdik” şeklinde ifade eder (Söğüt, 2016, s. 110).

“68 Olayları” öğrenci hareketi olarak başlamıştır; ancak işçi sınıfı başta olmak üzere birçok kesime yansır. Bu kesimlerden biri feministlerdir. Walters, feminist grubun,

protestolarda erkek eylemciler tarafından maruz bırakıldıkları durumu şöyle ifade eder: “Öğrenci hareketinde, Vietnam karşıtı protestocular arasında ve Yeni Sol eylemcileri içinde, yaşları daha genç olan birçok öğrenci erkek yoldaşları tarafından kenarda tutulduklarını hissetmişti” (2009, s. 146). Bu durum 1970 sonrasında Betty Freidan ve Kate Millet’in de içinde bulunduğu birçok feminist kadın yazarın eleştirisine neden olur. Pınar Kür söyleşisinde, Paris’teki “68 Olayları”nda feminist grupla ilişkisi hakkında doğrudan bir söylem olmasa da Türk erkekleriyle ilgili yorumu onun feminist harekete uzak olmadığını gösterir:

‘Tipik Türk erkeği olarak adlandırdığım cinste genel olarak ciddi kişilik bozuklukları var. Yani, psikiyatride adı olan bozukluklar... Sanıyorum aile geleneklerinde kadınların hep ikinci sınıf olarak görülüp yetiştirilmesi, onların kendilerini kral zannetmesine yol açıyor. Bir yandan da devamlı tehdit edildiklerini hissediyorlar. Kadının kendi istediği gibi düşünüp davranmasını, kendi istediği yere gitmesini bile özlerine tehdit olarak görüyorlar’ der (Söğüt, 2016, s. 122).

Paris’e gittikten sonra katıldığı sinema ve tiyatro çevresi, “68 Olayları”, üniversite eğitimi; Pınar Kür’ün “özel dönüşüm”ünü sağlayan “erginlenme” sürecini oluştururlar. Orada geçirdiği beş yılın ardından “12 Mart (1971)” öncesi son bir yolculuk yapan yazar, 1986 yılına dek ülke dışına çıkamaz (Söğüt, 2016, s. 138).

Ülke dışına çıkamadığı on altı yıl içinde *Yarın Yarın* (1976), *Küçük Oyuncu* (1977), *Asılacak Kadın* (1979) ve *Bitmeyen Aşk* (1986) romanları yayımlanır. Sonraki romanları sırasıyla *Bir Cinayet Romanı* (1989), *Sonuncu Sonbahar* (1993), *Cinayet Fakültesi* (2006) ve *Sadık Bey* (2016)’dir. Pınar Kür’ün yaşamında “erginlenme yeri” olarak Paris’in ele alınacağı bölümün ardından yazarın erginlenme macerasını kurgu içinde deneyimleyen; erginlenme sürecini atlatan, atlatamayan, atlatıp atlatmadığı meçhul olan yaratı kişileri, bu romanlarla sınırlıdır.

3. Pınar Kür’ün romanlarında balina karnı olarak Paris

Pınar Kür Paris’te, dolup taşan bir bavulu andıran derin bilgi birikimi ve deneyim edinir. Nitekim Paris dönüşü kaleme aldığı ilk romanı *Yarın Yarın* için “Yarın Yarın büyük bir birikimin sonucu. Aslında yavaş yavaş oluştu, sonra akmaya başladı” der (Söğüt, 2016, s. 168). Paris’te edindiği politik birikim *Yarın Yarın*’a, sinema ve tiyatro birikimi *Küçük Oyuncu*’ya, feminist birikim *Asılacak Kadın* ve cinayet romanı üçlüsüne (*Bir Cinayet Romanı*, *Sonuncu Sonbahar*, *Cinayet Fakültesi*) dönüşür. Yazarın edindiği birikim, hem bilinçli hem bilinçdışı süreçlerle romanlarına etki eder.

Pınar Kür Paris’te geçirdiği “erginlenme süreci” her romanında, roman kişileri yoluyla kendini var eder. *Yarın Yarın*’da Selim; *Küçük Oyuncu*’da Cem; *Asılacak Kadın*’da Yalçın ve Hüseyin Bey; *Bitmeyen Aşk*’ta Sinan, *Bir Cinayet Romanı*, *Sonuncu Sonbahar* ve *Cinayet Fakültesi*’nde Emin Köklü’nün eski karısı, Gökhan ve aleni olmasa da Akın; *Sadık Bey*’de Semiramis ve Sadık, Kür’ün Paris’e yolu düşen roman kişileridir. Paris’e yolu düşen bu roman kişilerinin kimi erginlenme sürecinden geçerek “özel

dönüşüm”ünü tamamlamış olarak döner; kimi “öznel dönüşüm” sağlama noktasında başarı gösteremez; kimi de romanda sadece orada bulunur, dönüşüm sağlayıp sağlamadığı belirsizdir. Bu roman kişileri “erginlenme” süreci ve “öznel dönüşüm” bağlamında romanların yayımlanış sırasına göre analiz edilmektedir.

Kür’ün yayımlanan ilk romanı *Yarın Yarın*’dır (1976). Roman kişilerinden Selim, Paris’te öznel dönüşüm gerçekleştirmiştir. Selim, 1960’ların sonunda ekonomi-politik öğrencisi olarak Paris’e gider. Babası fabrika sahibi bir burjuvadır. Nietzsche, Schopenhauer, Levi Strauss, Baudelaire gibi varoluş kaygısı ve yalnızlığı konu edinmiş düşünür ve şairleri okur. Fransa’da bohem hayatı sürdüren varoluş kaygıları ve yalnızlıktan muzdarip bir burjuva çocuğudur.

Paris, Selim için büyümlü eşiğin ardında saklı “balina karnı”dır. Orada onu “dönüştürücü” bir hayat bekliyordur. Onun öznel dönüşümünü sağlayan erginlenme macerası Josette adında Sorbonne’de felsefe okuyan on sekiz yaşındaki bir kızla tanışması üzerine başlamıştır. “68 Olayları”nın yaşandığı dönemdir. Josette’nin babası ve abisi Renault oto fabrikasında işçidirler. Abisi Fransız Komünist Partisi’nin bir üyesidir. Ancak Josette Troçkisttir. Selim’i dünyadan habersiz olmakla suçlar:

“Şu kadarcık haberin var mı içinde yaşadığım, suyunu içtiğin dünyadan? Schopenhauer’desin halâ, Baudelaire’desin... Beşikteki bebeklerin bile bildiği şeylerden haberin var mı? Vietnam Savaşı’ndan örneğin, Biafra’dan? Ne bileyim... Çin’den? Brezilyalı milyonerlerin spor diye, uçakla Kızılderili avına çıktıklarını biliyor musun?” der (s. 161).

Selim, zamanla Josette’in fikirlerinden etkilenmiştir. Kendisi bunu şöyle ifade eder: “Paris’e gidişimin beşinci mi altıncı mı ayında bir kız tanıdım... Sevdim... Yaşantıma en büyük etkileri yapanlardan biridir Josette.” (s. 189). Ancak Selim’in öz dönüşümü yarım kalmıştır. Paris’ten döndükten sonra kendi deyimiyle gülünç bir solcu olmuştur: “Gülmene kızabilirim, ama kızamıyorum oldukça gülünç bir solcuydum çünkü başlangıçta... Bildiklerini, daha doğrusu öğrendiklerini öğretmeye bile değil ve satmaya kalan hani...” der (s. 190).

Paris’e ikinci gidişinde hayatında Josette yoktur. Sokaklarda kimsesiz kalmıştır. Babası, fabrikadaki işçilerle bir olduğu için maddi yardımı kesmiştir. Paris’te “yoksul, yabancısı bir işçi öğrencisi” olmuştur (s. 204). Bu durum öznel dönüşümünü tamamlamasını sağlamıştır. Ülkeye döndüğünde farklı bir Selim olarak İstanbul sokaklarında dolaşır:

Şu son günlerde kendisine yöneltilecek ülkesinin insanlarını tanıyamadığı suçlamaları yüzünden çıkmıştı bugünkü yolculuğa ve bildiklerinden, sandıklarından başka bir şey öğrenememişti. Turistik bir gezi olabilirdi bu. Ama öz yolculuğunu tamamlamış biri olarak, turistik bakışı çoktan yitirmiş olduğuna göre (s. 21).

Paris öncesi bohem bir burjuva olan Selim, Paris’te geçirdiği erginlenme sürecinin ardından içinden çıktığı burjuva sınıfını özentili ve taklitçi bulur:

“Döşemelerin, bezemelerin, ışıklandırmanın hatta aşırı bir özentiyi en çirkin, en açık seçik biçimde örneklediğini koca salondakilerin hiçbiri biliyor, görüyor muydu acaba? Herhalde hayır. Özenti’yi kendilerine hiç mi hiç yakıştırmayan kişilerin toplandığı bir yerdi burası” der (s. 29).

Selim de geçirdiği öznel dönüşümde Paris’in öneminin farkındadır:

“Birtakım kitaplar okuyarak değil de, yaşayarak anladığım bir düzene karşı çıkmak... Evet, karşı çıkmak ancak o zaman yararlı olabilir işte. Çevreni aşmakla başlayacaksınız işe. Yalan yanlış karşı çıkmakla başlarsan orada kalırsın... Sıkıntılı ve sıkıcı bir entelektüel karşı çıkışı olur öylesi ve hiçbir işe yaramaz. Ben entelektüel kişinin, yani yalnızca entelektüel olan kişinin gerçekten bilinçli olabileceğine inanmıyorum. Acı-maktan ve de, her şeyden çok kendine acı-maktan öteye gidemez o kişi. Biliyorum, çünkü ben de öyleydim başlangıçta... Paris’te açıklıkla savaşmasaydım gene öyle kalacaktım” der (s. 204).

Paris, Selim için öznel dönüşümünü gerçekleştirdiği bir erginlenme yeridir. Arketip-sel açıdan mağara, ana rahmi ve balina karnıdır. Selim, Pınar Kür’ün Paris’te geçirdiği politik erginlenmeyi yansıtmıştır. Kür, bu yansıtmayı şöyle ifade eder: “Kendimi o yazdığım kadınlar kadar güçsüz görmek istemediğimden olabilir, kendi yaşantımı Selim’e layık gördüm herhalde. Çünkü kalkıp Fransa’ya gitmiş, benim yaşadıklarımı yaşamış, o kadar uyanmış bir kadın, kadın kahramanlarının yaptıklarını yapamaz” (Söğüt, 2016, s. 197).

Yazar’ın ikinci romanı *Küçük Oyuncu*’da (1977) da Paris yine bir “erginlenme” yeri olarak karşımıza çıkar. Bu romanda Paris yolcusu olan kişi Cem’dir. Cem, romanın baş-kışısı Semra’nın sevgilisidir. Semra ve en yakın arkadaşları Özer’le aynı evi paylaşmaktadır. Her üçü de tiyatro oyuncusudur. Cem, “Fransızlardan aldığı burs”la Paris’e gider (s. 30). Orada yaşadıklarıyla ilgili *Yarın Yarın* romanındaki Selim kadar detaylı bilgi verilmemiştir; çünkü anlatılanların odağında Semra vardır. Semra’nın bakış açısından olaylar anlatılmıştır. Romanın sonunda Cem, arkadaşı Özer’in ölüm haberi üzerine geri dönmüştür. Semra, paylaştıkları evde kalan, kendisine ait bir tabloyu almaya geldiği bilgisini verir:

“Kalktım, indirdim resmi duvardan. Göremeyeceğim bir yere kaldırdım. Birkaç ay sonra Cem geldiğinde aradı, buldu. Giderken de götürdü. Paris’te yerleştiği evin duvarına asacakmış... Hiçbir şey öğrenemedi hiç... Şimdi de Fransa’da sanat filmleri yapacakmış, hani burada yapılamayanlardan...” der (s. 240).

Cem ile ilgili verilen bilgiler sınırlı olduğundan onun “öznel dönüşüm”ünü gerçekleştiren bir “erginlenme” macerası yaşayıp yaşamadığı belirsizdir. Ancak Semra’nın “hiçbir şey öğrenemedi”, “sanat filmleri yapacakmış” deyişi, Cem’in tamamlanmamış, kaldığı yerden devam edecek erginlenme macerasını haber verir.

Pınar Kür’ün “benim dışımda bir çevrenin romanı” dediği (Söğüt, 2016, s. 233) *Asılacak Kadın*’da (1979), Selim kadar belirgin ve canlı olmasa da, yazarın Paris’teki

politik dönüşümünü tekrar eden Yalçın vardır. Selim’de ve Cem’de olduğu gibi eğitim amacıyla Fransa’ya gitmiştir. Döndüğünde içinde bulunduğu ortama ve topluma bakışı değişmiştir. Osmanlı’dan kalma konakta, soyu Osmanlı’ya dayanan Paşazade Hüsrev Bey’in, Melek’i sömürmesine karşı çıkacak kişidir. Küçükken kendisi de Melek’e sınıfsal ayırım yapmıştır; ancak Paris’in etkisiyle geçirdiği kişisel dönüşümle ulaştığı erginlik noktasında, ona yapılan haksızlığı toplumsal boyutta irdeleyecek bilinç düzeyine ulaşmıştır:

“Önce kapıcı ana babasının, sonra Hüsrev Bey’in, en sonunda da benim kurbanım oldu. Oysa iki yıl sonra yeniden karşılaştığımızda onun tek tek kişilerin değil de toplumun, içine doğduğu ekonomik ve toplumsal koşullarının kurbanı olduğunu bilmiyor muydum? Biliyordum elbet. Kendisine anlatmaya bile çalıştım bunu. Bilmediğim şey ‘toplum’ un biz olduğumuzdu” der (s. 104).

Romanda Melek, toplumun cinsiyet ve sınıfsal ayrımcılığının kurbanı olarak asılır. Kitabın alt okumaları bize, Kür’ün Paris’te geçirdiği yıllarda içinde bulunduğunu aktardığımız “68 Olayları”nın kendisine kazandırdığı eleştirel bakış açısını gösterir. Romanda eleştirilen kadının toplumdaki cinsiyet sorunu, Paris’te yankı bulmuş ve “68 Olayları”nın bir kolunu oluşturan Feminist Hareket’in tartıştığı temel sorunlardan biridir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet sorununa dikkat çeken romanın teması, Pınar Kür’ün Paris’teki “erginlenme süreci”nin ürünüdür.

Asılacak Kadın’da Paris’e gitmiş olan bir diğer kişi Hüsrev Bey’dir. Ancak Hüsrev Bey orada kişisel bir dönüşüm geçirmemiştir. Selim gibi bohem üst sınıf insanı olarak gitmiş ve erginlenmeden dönmüştür. Selim’in “dönüşüm”ü Troçkist Josette ile başlamıştır. Hüsrev Bey ise Paris’te “Fransız yosması” Josette ile Paris’i deneyimlemiştir (s. 60). *Asılacak Kadın*’daki Josette ve Paris, Hüsrev Bey’de “özel dönüşüm” sağlamamıştır.

Pınar Kür, sonraki romanı *Bitmeyen Aşk*’ta, Paris’e göndermek için yine bohem yaşam süren üst sınıf bir kişi seçer. Paris’e giden Sinan adlı roman kişisi, orada “sanatsal dönüşüm” yaşar. Türk Edebiyatındaki A. Hamid Tarhan, Yahya Kemal gibi Paris’in sanat ortamından etkilenmiş olarak dönmüştür. Ancak Sinan’ın tam bir “özel dönüşüm” geçirdiği söylenemez. Çünkü kendi kararlarını alma olgunluğunu göstermez. Nilgün’e âşık olmasına rağmen ailesinin istediği bir kızla evlenir. Bu hatası yaşamının bir noktasında bunalıma girmesine neden olur. Bu bunalıktan kurtuluş yolunu Paris’te arar ama bulamaz: “On yıl önceki Paris bir yerlerde saklanıyordu. Ama nerede? Gene cafe’ler, cave’lar vardı... Gene müzeler ve dünya güzeli kadınlar... Ama olmuyordu işte... Olmadı...” der (s. 238).

Paris’te aradığını bulamayan Sinan, intiharın eşliğine gelmiştir. Karısı Suna’nın gelmesi ve bebek bekliyor olması onu bu eşikten kurtarır. Sinan’ın tamamlanmamış olan “erginlenme” süreci yine yarım kalmıştır. Bu yarımlik, romanın sonuna kadar istikrarsız bir yaşam sürmesine neden olmuştur.

Pınar Kür’ün üç kitaplık cinayet serisinde de roman kişilerinden Paris’i deneyimleyenler vardır. İlk kitap olan *Bir Cinayet Romanı*’nda romanın başkişilerinden Emin

Köklü'nün ayrıldığı eşi ve oğlu yaşam yeri olarak Paris'i seçerler. Serinin üç kitabında da orada bulunurlar; ancak orada yaşadıkları süreçle ilgili net bir bilgi yoktur. İkinci kitap olan *Sonuncu Sonbahar*'da Emin Köklü'nün ikinci eşi Akın'ın bir tatil köyünde tanıştığı Gökhan adlı arkadaşı, Paris'te uzun bir süre kalmıştır:

“Meral [Emin köklü'nün eski karısı] 1975'te gitti,” dedim Gökhan'a hitaben.
“Tuhaf... Ben de 75'te vardım oraya.”

...

“Türkiye'ye ne zaman döndüm demiştiniz?”

“81'in sonuna doğru.”

“Arada hiç gelmediniz mi?”

“Hayır.” (s. 139).

Gökhan'ın orada yaşadığı sürecin detayları kitapta bulunmaz. Bu nedenle herhangi bir “erginlenme”nin olup olmadığı sonucu çıkarılamamaktadır. Emin Köklü'nün eski karısı Meral ve Gökhan, Paris'te “özel dönüşüm” geçirip geçirmediikleri belirsiz olan kişilerdir. Serinin son kitabı *Cinayet Fakültesi*'nde yurt dışına giden kişiler vardır; ancak Paris'te bulunan birinden söz edilmemiştir.

Cebeci'ye göre, “Bir yapıtın ele aldığı toplumun gündelik sorunları, siyasi konular vs. yapıtın ‘günün kalıntısı’ kısmının ilk grubuna girebilir. Daha derindeki malzemeye ulaşmak için önce bu yüzey yapısının ele alınması gerekmektedir” (2014, s. 329). Üçlü seride, Emin Köklü ve Akın Erkan arasında romanın yazarlığı noktasındaki çekişme, Kür'ün Paris ile beraber derinleştiği muhtemel olan feminist görüşünün “günün kalıntısı” bağlamında yansımalarıdır. Bu kalıntılardan bir diğeri de Emin Köklü'nün gördüğü rüyadır: “Uzaktan karımın kahkahası geliyor, ama kendisi gözüküyor. Aysel yerden kalkıyor ama üstünde gelinlik yok artık. Bana hırçınca, hınçla bakan bir Amazon... çırlıçıplak... Taşımakta güçlük çektiği çok büyük ve besbelli ağır bir yay var elinde” (s. 193). Ayrıca serinin son kitabında Emin Köklü, sevgilisi Narin ile karısı Akın Erkan'ı aynı odada çıplak olarak bulur.

Yer yer lezbiyenliğe varan bu görüngüler, “68 Olayları”nda lezbiyen grupları da içine alan Feminist Hareket'in yansımalarıdır. Olayların yaşandığı dönemde “bazı lezbiyenler kendilerinin kadınların özgürlüğü açısından çok önemli olduğunu, çünkü varlıklarının bile erkeklerin üstünlüğünü en hassas noktadan tehdit ettiğini ısrarla vurguladılar” (Walters, 2009, s. 151). Kür, “özel dönüşüm” yeri olan Paris'in “feminizm kalıntısı”nı bu üçlü seriye Akın Erkan gibi güçlü ve erkeğe başkaldıran bir kadın karakter üzerinden yansıtmıştır.

Pınar Kür'ün son romanı *Sadık Bey*'de Paris'i “özel dönüşüm” yeri olarak belirleyen kişiler Semiramis ve Sadık'tır. Sadık Bey'in öğrencilik yıllarında tanıştığı Semiramis, o dönemdeki Sadık gibi Paris hayali kurmaktadır:

“Ertuğrul dudak büktü, ‘Boykot olsa bile bunun haberi olmaz... Kendisi Paris'te yaşıyor.’

Sadık kıza melül melül bakarak, ‘Hayalimde,’ dedi.

Kızın gözleri daha da parlardı, ‘Benim hayalim de Paris... Akademiyi bitirir bitirmez,

hatta burs bulabilirsem daha da önce, Paris'e gideceğim, Beau- Arts'a gideceğim.'
Tiyatro... Paris hayalleri... Bu kız tanrıların bir hediyesi miydi? Bir ruh ikizi miydi?"
(s. 73).

Semiramis bu hayalini gerçekleştirmek üzere Paris'e gitmeyi başarmıştır. Sadık, askerlik ve iş gibi bahanelerle bu gidişi erteler. "Balina karnı"na -yeniden doğuş alanına-girmeye cesareti yoktur. Orada onu ne beklediğiyle ilgili kuşkuludur. Sonunda oraya gidebilmiştir; ancak "yeniden doğuş"unu sağlayacak "özel dönüşüm"ü geçirmez: "Evet ama oraya vardığımda her şey birbirine karıştı. Hayal ettiğimden farklı bir yerdeydim, ayak uyduramadım" der (s. 161). Ancak Semiramis için durum farklıdır. Paris'te bir dönüşüm geçirmiştir. Sadık'ın lise yıllarında tanıdığı Semiramis değildir. Sadık, bu dönüşümü sağlayamadığından zamanla birbirlerine uzaklaştıklarının farkındadır: "Semiramis'e ne kadar sarılırsam sarılayım elimden kayıp gittiğini hissediyordum" der(s. 162).

Sadık'ın Paris'te "özel dönüşüm" geçirememesinin nedeni, büyüdüğü ortam ile Paris ortamı arasındaki farktır. Semiramis Paris'teki yeni ortama uyum sağlayabilmiştir. Ancak Sadık, "sudan çıkmış balık"a dönmüştür:

Çünkü İstanbul'dayken ikinizin de aklınızın ucundan geçmeyecek bir hayat kurmuştu kendine... Aklınızın ucundan geçmezdi; çünkü böyle bir hayatın olabileceğinden bile haberiniz yoktu buradayken. Kimseye hesap verilmesi gerekmeyen, bağımsız, özgür, korkmadan, çekinmeden aklına geleni rahatça söyleyebildiğin bir ortam... Ama işte sen rahat değildin bu ortamda. Kendine güvenin olmadığı gibi başka hiç kimseye de güvenin yoktu.

...

Tadını bilen kaç kişi var? Semiramis biliyordu, değil mi? Sen sudan çıkmış bir balık gibi debelenirken, Semiramis çok iyi bildiği derin sularda yüzyordu. (s. 162).

Paris, Pınar Kür'ün yaşamında, Jung'un arketipsel bir unsur olarak değerlendirdiği "yeniden doğuş" yeri anlamında öneme sahiptir. Kür orada yeniden doğuş bağlamında "özel dönüşüm"den geçmiştir. Bu dönüşüm, Campbell'in yeniden doğuş safhalarından ikincisi olan "erginlenme" macerasını atlatmasını sağlamıştır.

Freud'a göre "Gündelik hayatta karşılaşılan bir olay, yazara bir çocukluk deneyimini anımsatmakta, bu deneyim 'eski bir isteği' uyandırarak, yazarı bu isteği gerçekleştirecek bir öykü ortaya çıkarmak üzere, zihninde bulunan eski ve yeni materyali birlikte kullanmaya yönlendirmektedir" (Cebeci, 2015, s. 179). Bu bağlamda Kür, yaşadığı "özel dönüşüm"ü roman kişilerine aktarmıştır. Bu kişiler kurgu içinde bazen belirgin bazen de örtük olarak bu özel dönüşümü yansıtmışlardır. Kimi "erginlenme" macerasını atlatırken, kimisi "erginlenme"yi yani "özel dönüşüm"ü sağlayamamıştır. Kiminin de bu dönüşümü başarıyla başarmadığı belirsizdir.

Roman kişilerinden Paris yoluyla özel dönüşüm geçirmeyi başarabilenler; *Yarın Yarın*'daki Selim, *Asılacak Kadın*'daki Yalçın, üçlü cinayet serisinde (*Bir Cinayet Romanı, Sonuncu Sonbahar, Cinayet Fakültesi*) Akın Erkan -eril cinselliğin kurbanı iken, lezbiyen bir feministe dönüşmüştür-, *Sadık Bey*'de Semiramis'tir. Erginlenme macera-

sını atlatamayan yani öznel dönüşüm sağlayamayan kişiler; *Asılacak Kadın*'da Hüsrev Bey, *Bitmeyen Aşk*'ta Sinan, *Sadık Bey*'de Sadık'tır. Paris'e yolu düşen; ancak öznel dönüşüm geçirip geçirmediği belli olmayan kişiler ise *Küçük Oyuncu*'da Cem, üçlü cinayet serisinde (*Bir Cinayet Romani*, *Sonuncu Sonbahar*, *Cinayet Fakültesi*) Emin Köklü'nün eski karısı ile oğlu ve Gökhan'dır.

Sonuç

Yapılan inceleme sonucu Pınar Kür çalışmalarının çoğunda belirtildiği üzere Paris'in kimi zaman ayrıntılı, *Yarın Yarın* gibi, kimi zaman ise yüzeysel olarak kurguya dâhil olduğu görülmüştür. Bunun nedeni şehrin, Kür için önemli bir yeri olmasıdır. Bu önemin psikodinamik nedenleri belli bir kuramsal çerçevede ele alınmıştır. Çerçeveyi oluşturan kuram, Jung'un "yeniden doğuş" olarak adlandırdığı arketipsel unsuru temel almıştır. Jung'un düşüncesini literatürde önem taşıyan yazarlar da desteklemiştir.

"Yeniden doğuş" arketipi bağlamında Kür'ün yaşamı ve roman kişileri incelendiğinde, Paris'in "erginlenme yeri" olarak yazarın ve belli roman kişilerinin "öznel dönüşüm" geçirme noktasında kilit yer olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç, Pınar Kür'ün romanlarının hepsinde neden Paris şehrinin yer aldığını açıklamaktadır. Paris, bir özenti nedeniyle değil, özellikle yazarın "öz (self)"üne nüfuz etmesi nedeniyle romanların kurgusunda yer etmiştir.

Bu araştırma neticesinde, edebiyat sahasında benzer metotla farklı yazar, eser ve anlatıların incelenmesinin, kurguda kilit öneme sahip noktaları açığa kavuşturmada katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda yapılacak çalışmalar daha anlaşılır bilgiler sağlayacaktır.

Kaynaklar

- Campbell, J. (2017). *Kahramanın sonsuz yolculuğu*. İstanbul: İthaki.
- Cebeci, O. (2015). *Psikanalitik edebiyat kuramı*. İstanbul: İthaki.
- Craib, I. (2011). *Psikanaliz nedir*. (çev. A.Kılıçlıoğlu). İstanbul: Say.
- Eliade, M. (2015). *Doğuş ve yeniden doğuş: insan kültürlerinde erginlemenin dini anlamları*. İstanbul: Kabalcı.
- Fordham, F. (2011). *Jung psikolojisinin ana hatları*. Ankara: Say.
- Jung, C. G. (1997). *Analitik psikoloji*. (çev. E. Gürol) . İstanbul: Payel.
- Jung, C. G. (2015). *Dört arketip*. (çev. Z. A. Yılmaz). İstanbul: Metis.
- Kür, P. (2013). *Yarın yarın*. İstanbul: Everest..
- Kür, P. (2016). *Sadık bey*. İstanbul: Can.
- Kür, P. (2017). *Küçük oyuncu*. İstanbul: Can.
- Kür, P. (2017). *Bitmeyen aşk*. İstanbul: Can.
- Kür, P. (2017). *Bir cinayet romani*. İstanbul: Can.
- Kür, P. (2017). *Sonuncu sonbahar*. İstanbul: Can
- Kür, P. (2017). *Cinayet fakültesi*. İstanbul: Can.
- Kür, P. (2017). *Asılacak kadın*. İstanbul: Can.

Söğüt, M. (Söyleşi). (2016). *Aşkın sonu cinayettir: Pınar Kür 'le hayat ve edebiyat*. İstanbul: Can.

Stevens, A. (2014). *Jung*. (çev. N. Öрге) . Ankara: Dost.

Walters, M. (2009). *Feminizm*. (çev. H. Gür). Ankara: Dost.

Tez

Barış, B. (2017). *Leylâ Erbil ve Pınar Kür 'ün eserlerinde ataerkinin ifşası Feminist psikanalitik bir okuma*. (M. S. thesis). Ege Üniversitesi.

Çin, N. (2010). *Pınar Kür 'ün romanlarında ve öykülerinde kadın problemleri*. (M.S. thesis). Selçuk Üniversitesi.

Kurt, E. (2013). *Muhyiddin İbn Arabi ile İmam Rabbani 'nin varlık anlayışlarının karşılaştırılması*. (M.S. thesis). Erciyes Üniversitesi.

Toktanış, E. (2010). *Pınar Kür 'ün romanları üzerine bir inceleme*. (M.S. thesis). Yüzüncü Yıl Üniversitesi.

Makale

Gürses, İ. (2007). Jung'cu arketip teorisi bağlamında tasavvufî öykülerin değerlendirilmesi: Sîmurg Örneği. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* , 16 (1), 77-96

Karabulut, M. (2015). Arketipsel bakış açısıyla edip cansever'in şiirlerinin incelenmesi. *Siirt Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi SUSBİD* , 1-18 (4).

Öztekin, A. (2011). İbn Arabî'nin “Âyân-ı Sâbite”si ile Jung'un “Arketipler”i üzerine bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* , 52 (1), 293-303.